

СЕКТОР БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Подальший успішний розвиток Української держави на основі стратегії європейської інтеграції неможливий без вирішення проблеми реформування сектору безпеки і оборони. Саме на сектор безпеки і оборони покладаються основні функції забезпечення національної безпеки - захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, суспільних цінностей, прав і свобод громадян. Діяльність органів сектору безпеки і оборони часто пов'язана з обмеженням прав громадян, що обумовлює суспільну чутливість до цих питань. Відсутність упродовж багатьох років практичних кроків з подолання деструктивних тенденцій у цьому секторі, значною мірою успадкованих від радянської системи, дефіцит ресурсної підтримки реформ у цій царині спричинили феномен, коли не реформовані державні органи сектору безпеки і оборони можуть самі стати джерелом загроз національній безпеці. Спроби реформування окремих ланок та складових сектору безпеки і оборони у минулому, свідчать про їх не системність та декларативність. Реформаторська риторика, окремі фрагментарні перетворення у силових структурах, як правило, підпорядковувались потребам здобуття і утримання владного ресурсу. Внаслідок цього втрачаються темпи розвитку держави, виникає гострий дефіцит довіри іноземних партнерів до України, що в результаті обмежує «вікно можливостей» з точки зору допомоги у реформуванні з боку розвинутих країн [6].

На сьогодні перед Україною постала реальна перспектива залишитися практично «сам на сам» перед низкою загроз національній безпеці, обумовлених фінансово-економічною кризою, кліматичними змінами, браком енергоресурсів, дефіцитом безпеки і стабільності у регіональному та глобальному вимірах. У сучасному світі актуальність цих викликів і загроз для нашої держави зростає, що вимагає від неї створення ефективних механізмів боротьби та протидії, зокрема,

невідкладного реформування інститутів національного сектору безпеки і оборони [6].

Наведені вище загрози породжують екстремальні ситуації, які можуть виникати внаслідок природних катаклізмів, техногенних катастроф і соціальних конфліктів. Одним із їх видів є війна та бойові дії, зокрема антитерористична операція (АТО). Сутність екстремальної ситуації полягає в порушенні звичного способу життя, дезорганізації системи забезпечення життєдіяльності цілих регіонів. Боротьба зі злочинністю, підтримання правопорядку в цих умовах практично неможливі.

Найбільш складними екстремальні ситуації стають на тлі загострення міжнаціональних відносин прикладом чого є ситуація в республіці Крим. Екстремальна ситуація за цих умов може набувати ролі детонатора - загострення крайнього націоналізму, політичне протистояння, терористичні акти, що можуть значно збільшити небезпеку первинної екстремальної ситуації та надати їй хронічного характеру. Особливостями злочинності в екстремальних умовах низка авторів [10, с. 640; 11, с. 43; 7, с. 57] вважають: визрівання опору представникам влади, що часто переростає в посягання на їх життя й здоров'я; зростання кількості вчинення тяжких злочинів, насамперед посягань на особистість, у тому числі умисних убивств, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; застосування вогнепальної зброї, збільшення кількості розкрадань зброї та боєприпасів [8]; поєднання стихійних ексцесів із діями організованих злочинних груп; численність та одночасність фіксованих корисливо- насильницьких злочинів; високий рівень латентності злочинів, учинених в екстремальних умовах [9, с. 202].

Своєрідність причинної зумовленості злочинів у військовий час полягає, по-перше, в особливостях традиційних видів злочинів (корисливих, насильницьких, необережних), визначених бойовою обстановкою та, по-друге, у причинах злочинів, учинених суто в бойовій обстановці. Жорстокість війни, суб'єктивне зменшення цінності людського життя та здоров'я продукує насильницькі злочини. Матеріальні труднощі, пов'язані з бойовими умовами, послаблення охорони матеріальних цінностей, безпеки мирного населення - усе це

сприяє вчиненню корисливих злочинів. Перевтома, вживання спиртних напоїв, збільшення насиченості джерелами підвищеної небезпеки (зброєю, бойовою технікою) на тлі зменшення цінності людського життя та здоров'я сприяє підвищенню рівня необережної злочинності. Це є негативним фактором, що продукує кримінал за принципом ланцюгової реакції [12, 271.

Метою концепції сьогодення є: визначення шляхів формування національних безпекових та оборонних спроможностей, що дадуть змогу відновити територіальну цілісність України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також забезпечать створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення кібербезпеки, оперативне спільне реагування на кризові та надзвичайні ситуації [1].

Реалізація зазначеної мети досягатиметься шляхом: створення ефективної системи управління сектором безпеки і оборони як цілісною функціональною системою;

об'єднання оперативних спроможностей складових сектору безпеки і оборони для забезпечення своєчасного і адекватного реагування на кризові ситуації, які загрожують національній безпеці;

постійного підтримання визначених сил безпеки і оборони в готовності до виконання завдань за призначенням;

удосконалення системи планування у секторі безпеки та оборони, забезпечення раціонального використання державних ресурсів [11.

Найбільш актуальними у середньостроковій перспективі залишатимуться, зокрема, загроза агресивних дій Росії для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення України і захоплення її території, застосування воєнної сили, а також технологій гібридної війни; тимчасова окупація РФ території Криму та подальші дії щодо дестабілізації обстановки у Балто-

Чорноморсько-Каспійському регіоні. Також загрозами для України є розвідувально-підривна і диверсійна діяльність Росії та інших держав і дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, створення і всебічна підтримка маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей; нарощування РФ військових угруповань поблизу державного кордону України та на тимчасово окупованій українській території, у тому числі розміщення на півострові Крим тактичної ядерної зброї; діяльність на території України екстремістських злочинних озброєних угруповань, що спрямована на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні, порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури. Крім того, безпековим викликом визначається можливе використання території України для ведення бойових дій у разі виникнення воєнного конфлікту між державами - членами НАТО і РФ. На другому етапі (до кінця 2020 року) передбачається здійснювати поступове нарощування спроможностей Збройних Сил України для запобігання, стримування та локалізації на ранній стадії воєнного конфлікту.[1] Але, на сьогодні сектор безпеки і оборони має існувати в умовах жорсткого ресурсного обмеження. Вирішити питання належної заробітної плати для працівників, виділення коштів на поточну роботу і розвиток можливо лише за рахунок кардинального скорочення чисельності органів сектору безпеки і оборони, у першу чергу, Збройних сил. Слід зазначити, що потенціал для скорочення у цій сфері є досить значним. Мілітарне навантаження в Україні є досить великим. Збройні сили України нараховують - 125 тисяч військовослужбовців та вільнонайманих працівників, при відсутності явних воєнних загроз. Позаблоковий статус України потребує докорінного перегляду політики нарощування чисельної потужності Збройних сил. Невиправдано роздутими в Україні є штати спецслужб (приблизно 50 тисяч), які на третину або наполовину перевищують відповідні показники в Польщі (25 тисяч), ФРН (30 тисяч). Велика кількість персоналу в УДО

(понад 3000 осіб), Державній службі спеціального зв'язку та інформації (8500 осіб). У більшості розвинутих країн (країни ЄС, США, Японія) кількість поліцейських на 1 тисячу мешканців становить 2-3 працівники (зокрема це і працівники прикордонної поліції). В Україні цей показник становить 6-9 правоохоронців. При цьому, населення держави має тенденцію до зменшення, а чисельність правоохоронців - до збільшення. Тому саме у стратегічній ланці мають вирішуватися питання фінансування сектору безпеки і оборони, що дозволить забезпечити необхідні реформи і розвиток. До цього часу питаннями фінансування (підготовкою проекту закону про Державний бюджет) опікується Міністерство фінансів України, що як правило, застосовує підхід «від минулорічних показників», і не дозволяє ресурсно підтримати відповідні реформи [3].

Запобігання деструктивним явищам в управлінні сектором безпеки і оборони потребує збалансування конституційних повноважень Президента, Кабінету Міністрів та Верховної Ради України через вдосконалення норм Основного закону. Реформування сектору безпеки і оборони та його окремих ланок, потребують чіткого узгодження з процесом адміністративної реформи, реформуванням кримінального правосуддя, судової реформи, впровадженням оновленої антикорупційної стратегії [4]. Це узгодження може бути досягнуте через посилення відповідних структурних підрозділів Адміністрації Президента, а також якісного поліпшення їх наукового та аналітичного супроводження. Інституційне посилення може здійснюватися за рахунок реформи Апарату РНБО України, який в нових конституційних умовах втрачає свої позиції, як дублююча ланка. Рада національної безпеки і оборони України зможе концентруватися на стратегічних питаннях національної безпеки і оборони, що з одного боку, зменшить необхідність часто збирати засідання Ради, а з іншого боку, додасть ваги її рішенням. Посилиться і роль членів Ради. Також перегляду усіх нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів сектору безпеки і оборони та відповідних концепцій розвитку, але цей процес вже розпочався. На мою думку, потрібно підтримувати сектор безпеки і оборони

в належному стані аби запобігти появі екстремальних ситуацій в майбутньому та підтримання правопорядку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України від 14.03.2016 №92/2016 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України".

2. Про Комітет з питань розвідки при Президентові України : Указ Президента України від 7 жовтня 2014 року № 760/2014 // Офіційний вісник України. - 2014 р. - № 82. - С. 25. - Ст. 2320.

3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mbo.gov.ua/news/2434.html>.

4. Про заходи щодо підвищення ефективності планування в секторі безпеки і оборони : Рішення Ради національної безпеки та оборони України від 28 квітня 2014 року // Офіційний вісник України. - 2014 р. - № 39. - Стор. 28. - Ст. 1043.

5. Про підготовку проекту позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у сфері національної безпеки Розпорядження Президента України від 20 жовтня 2014 року № 1126/2014-рп [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1126/2014-%D1%80%D0%BF>.

6. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/394/>

7. Караяни А. Г. Психологическое обеспечение боевых действий личного состава частей сухопутных войск в локальных военных конфликтах / А. Г. Караяни. - М. : ВУ, 1998. - 194 с.

8. Пінчук М. Кримінально-правова характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами / М. Пінчук // Право України. - 2004. - № 10. - С. 69-73.

9. Кримінологія : [навч. посіб.] / Джу́жа О. М., Васи́левич В. В., Колб О. Г. та ін. ; за заг. ред. О. М. Джу́жі. - К. : Атіка, 2009. - 312 с. 6. Герцензон А. А. К изучению воинской преступности и преступности военного времени / А. А. Герцензон /

10. Криминология / под ред. А. И. Долговой. - М. : Норма, 2005. - 912 с.

11. Корнилова Т. В. Диагностика мотивации и готовность к риску / Т. В. Корнилова. - М. : ИП РАН, 1997. - 232 с.

12. Юридичний часопис / Національної академії внутрішніх справ № 2. - Київ, 2014. - 27-31 с.